

Frihed, valg og fri vilje; med- og modvilje

Frihed forbindes ofte i daglig tale med at være fri fra eller fri til noget; fri fra arbejde, fri til at være mig selv eller fritid. Når eksistenspsykologien har interesse i at støtte mennesker i deres frie vilje, er det ikke friheden til at gøre, sige og blive hvad som helst, men friheden til igen og igen at magte sig selv og sit eget liv – i

samspil med sine medmennesker - og situationen taget i betragtning med de muligheder og begrænsninger, der kendetegner den menneskelige eksistens.

Eksempelvis har det fængslede menneske idømt en straf på livstid ikke sin frie vilje til at gøre det gjorte ugjort, men det ændrer ikke den fundamentale eksistentielle kendsgerning, at han eller hun, som alle andre, er givet muligheden til at træffe på forhånd uafgjorte valg mellem mindst to handlemuligheder, således at man i selv samme situation kunne have valgt B frem for A.

Nogle vil måske indvende, at vi alle er givet muligheden til at træffe sådanne på forhånd uafgjorte valg, men ikke alle har evnerne af forskellige årsager og begrundelser. Min personlige udlægning af eksistenspsykologiens komplicerede diskussioner af den frie vilje, er, at jeg tror vi alle er i besiddelse af de nødvendige egenskaber, der skal til for at være menneske, men det er spørgsmålet om og hvordan vi tør bruge dem? Dvs. vi har friheden og den frie vilje, men det er ikke altid vi tør stå ved den. Det kan være sammenhængende med forståelsen af mod og selvværd. Og om man har oplevelsen af mening eller meningsløshed i sit liv.

Man kunne også se det sådan, at måske er spørgsmålet om den frie vilje en illusion eller blot en tankekonstruktion, men hvis troen på den hjælper den enkelte til at blive livsduelig, at kunne fungere og leve livet – så hvorfor ikke fastholde ideen om den frie vilje som en mulighed?

Set fra et mere videnskabeligt perspektiv kan man også give sig i kast med at opdele menneskers oplevelser af frihed i tre former: 1: Situationsbetinget frihed; at man selv er herre over hvordan man vil forholde sig til sin situation, fx se den som upåvirkelig eller udfordrende, 2: Handlefrihed; at man gør, hvad man ønsker at gøre og at der er fravær af andres tvang og forhindring, fx manipulation, indoktrinering, hjernevask, 3: Viljefrihed; en vurderende selv-forholden og eftertænkksomhed, hvor der er fravær af forhindringer og tvang fra sig selv, fx halve sandheder, fordomme, selvbedrag, ukritisk følge andres meninger og domme, være autoritetstro eller intellektuelt doven.

Nr.3 indebærer, at man ikke blot formår at gøre, hvad man ønsker at gøre, men at det ønske, man handler ud fra, er det ønske, man ikke bare rent faktisk har, men også ønsker at have.....SOM SIN VILJE. Så er man fri til at ville det, man ønsker at ville. En sådan viljefrihed kan man ikke have på andres vegne, selvom man indimellem kan forsøge at praktisere det i mødet med et andet menneske. Viljefrihed kan man kun selv stræbe efter, nogle gange mere end andre, på forskellige tidspunkter, hele livet.

Samlet set er det eksistenspsykologiens påstand, at det snarere er en selv end andre, der står i vejen for den enkeltes frihed, for den kan opleves i mange former og udtrykkes forskelligt – hvis man tør!

De understregede ord uddybes i andre tekster på siden